

da utegne biti ves tempo živahnejši, odgovarjajoč bistremu življenjskemu ritmu mlajše generacije, ki se je lotila dela s pravim pojmovanjem zahtev naše sodobnosti: dati slovenskemu človeku priliko, da si s pomočjo svojega jezika izpopolni duševnost z vsemi dosedanjimi pridobitvami človeškega genija, kar je cilj vsakega naroda, ki hoče stati na višku prosvete. Še pred božičem dobimo drugi zvezek Milčinskega Pravljič, prvi zvezek zbranih Jurčičevih in prvi zvezek izbranih Levčevih spisov v redakciji dr. Ivana Prijatelja, ki je prevzel tudi referat za prevode iz slovanskih literatur, izbor iz Erjavca, ki ga priredi dr. Janko Šlebinger; poleg tega začne izhajati poljuden prirodoslovni list pod uredništvom dr. Pavla Grošlja. Lep, razveseljiv nastop; pokolenje, ki se je odločilo prevzeti take naloge, bo udarilo, če jih res pravilno izvede, svoji dobi svoj pečat. Ako se tudi občinstvo zave globokega pomena tega podjetja — in vsa znamenja kažejo, da se ga zaveda — in ako bo odziv odgovarjal klicu, je naša celokupna duševnost vsaj za prve viharje trdno zasidrana.

Gospodarska podlaga podjetja: zadruga z omejeno zavezo z deleži po 250 K, jamstvo še enkratno. Prvo načelstvo Tiskovne zadruge: načelnik: dr. Oton Fettich-Frankheim, odvetnik v Ljubljani; odborniki: profesor dr. Pavel Grošel, profesor Josip Breznik, dr. Josip Klepec, dr. Janko Kersnik, ravnatelj „Kmetске posojilnice“ v Ljubljani; preglednika: Fran Abulner, kontrolor Mestne hranilnice ljubljanske in združni ravnatelj Anton Kristan. Dosedaj šteje zadruga nad sto članov in vabi k pristopu vse, ki žele podpreti gmotne viře kulturnega napredka med Slovenci.

O. Ž.

„Hrvatska Njiva“. Pod tem naslovom je začel izhajati v Zagrebu z mesecem marcem t. l. tednik v obliki revije, prinašajoč članke in notice iz socijalnih in prirodnih znanosti, iz politike in narodnega gospodarstva, iz književnosti in umetnosti. „Hrvatska Njiva“ je neodvisno glasilo, njen cilj je služiti narodu z resnico in prosveto, širiti demokratična načela, buditi socijalno čustvovanje in narodno-gospodarski napredek. Ne služeč nobeni stranki ali struji, hoče list kritično presojati kulturne, politične, gospodarske in socijalne pojave na Hrvatskem ter tako pripravljati narodni, materijalni in moralni preporod. Med sotrudniki nahajamo znana imena hrvatskih kulturnih delavcev in znanstvenikov, n. pr. Drechslerja, Frangeša, Heinza, Klaića, Prohasko, Šišića, Trstenjaka; zastopani so tudi politiki, kakor Wilder (naprednjak), Korać (socialist). Sodelujejo pa tudi Slovenci, med njimi Zofka Kvedrova in dr. Šorli.

Tak list nam je bil Jugoslovanom potreben. Spominja me nekdanjega dunajskega tednika „Zeit“. Članki so kratki — to je v današnjih časih, ko se veliko piše in veliko bere, važno in uspešno; so pa tudi poučni in zanimivi. Želimo si, da bi ne bilo slovenske kavarne, niti slovenske čitalnice ali izobraževalnega društva brez „Hrvatske Njive“; a oglašajo se naj tudi slovenski kulturni in politični delavci s svojimi prispevki o razmerah na Slovenskem. O „Hrvatski Njivi“ lahko trdimo: Nostra res agitur! (Cena: letno 30 K, pol in četrtletno sorazmerno, mesečno 2 K 50 v, posamne številke 70 vinarjev; uredništvo in upravništvo: Nikoličeva ulica 8.)

Dr. L.

Novejši stenografski pojavi v Slovencih. — Najizrazitejšim predstaviteljem slovenske stenografske vede v razdobju zadnjega četrstoletja prištevamo profesorje Bezenška, Magdiča in Novaka. Gradili in ustvarili so Slovencem stenografske sestave, po Gabelsbergerjevem sistemu opiraje se več ali manj na češki tesnopis, ki je v splošnem tvoril temelj vsem južnoslovanskim narečjem. Od leta 1893., ko je

po zaslugi Matice slovenske izšlo prvo tiskano delo te stroke v Slovincih — Bezenškova „Slovenska stenografija“, kateri je leta 1898. sledila še Magdičeva prireditelj, — je začelo stoprav rasti med našim razumništvom zanimanje za stenografijo. Dasi sta Bezenšek in Magdič uveljavila vsak svoja znanstvena načela ter upeljala poedine grafične posebnosti v njunih stenografskih prevodih, se prevoda drug od drugega vendar bistveno ne razlikujeta. Mnogobrojni aktualni članki, temeljite razprave pomešane ponekod s pikrimi očitki ter ostrimi kritikami, ki polnijo letnike Bezenškovega „Jugoslovanskega Stenografa“ ter Magdičevega „Stenografa“ pa nas uverijo, da se je vlekla med obema veščakoma dolgo vrsto let srdita polemika osobito glede jotacije in izražanja sonantnega „r“a. Prevelika razdvojenost med njima je povzročila dokaj rano ločitev njunih stremeljenj za istimi cilji v škodo celokupne stenografske umetnosti. Bezenškov stenografski sestav je prodril med Bolgari, Magdičevega so se oklenili Hrvati.

Izključno za Slovence pa je deloval v tihi skromnosti profesor Novak. L. 1900. je presenetil stenografske kroge z izbornim delom, ki je vzbudilo občno pozornost in vsestransko pohvalo. Novakovo slovensko stenografijo (korespondenčno pismo) je prof. Bezenšek nazval „cel kompendij stenografske vede“. Prof. Vamberger, ki je dobil rokopis v pregled, se je izrazil, „da će Novakova slov. stenografija daleko nadkriliti sve slavenske stenografije savršenom svojom izradbom, strogom logičnom strukturo in onim divnim suglasjem i skladom sa slovenskim jezikom“. L. 1901. je izšlo Novakovo „Debatno pismo“, katero se istotako odlikuje po svoji preciznosti in natančnosti, temeljiti, enostavni metodi, krepkem, lahko umljivem slogu, pregledni razvrstitvi in vzornem tolmačenju posameznih pravil, kakor po ličnih, izrazitih in točnih stenogramih.

Temelj debatnega pisma tvorita Novakova odlična osnutka „Začetne odnosno srednje in končne okrajšave v slovenskem debatnem pismu“, koja je objavil v izvestjih kranjske gimnazije v letih 1896. in 1897. — Novakovi stenografski proizvodi so postali v razmeroma kratki dobi 16 let najizdatnejša in najpopolnejša duševna hrana vsem ljubiteljem in širiteljem slovenske stenografske umetnosti. Korespondenčno pismo Novakove slovenske stenografije je doživelo leta 1916. že tretjo izdajo. — Zadnji dve bistveno neizpremenjeni izdaji običnega pisma sta prirejeni kot šolski učni knjigi, dočim tvori prva izdaja obsežno, liki iz granita izklesano, mojstrski dovršeno znanstveno delo z mogočno, v vseh podrobnostih konstruirano zgradbo.

Da bi olajšal slovenskim stenografom pouk, je sestavil prof. Novak kot dopolnilo svojim učnim knjigam še „Zaznamek okrajšav korespondenčnega pisma.“

S skrbno dovršenostjo sestavljena zbirka se v osnutku in jedru tesno naslana na pisateljevo vzorno monografijo „Samoznaki in okrajšave v slovenski stenografiji“ iz leta 1894. v novomeškem gimnazijskem izvestju. Za vzgled je takrat služil prof. Novaku vestno sestavljeni Kettnerjev „Slovniček samoznaků a zkracenin těsnopisu českeho“ iz leta 1891. ter nemška zbirka „Sigel und Kürzungen“, katero sta sestavila in izdala leta 1893. Jahne in Zwierzina na Dunaju. Po Novakovi zaslugi so leta 1898. tudi Hrvati prejeli slično zbirko.

Z Novakovim najnovejšim delom je zamašena v sodobni stenografski literaturi slovenski velika vrzel. Pogrešamo samo še prikladne stenografske čitanke.

Prof. Novak si je pridobil z vestnim in premišljenim delovanjem na polju slovenske stenografije nevenljivih zaslug, saj je stoprav on ugladil prekornostni umetnosti pot v javno življenje. Novakovi železni vztrajnosti se imamo Slovenci

zahvaliti, da je našel njgov svojedobni predlog o uvedbi pouka v slovenskem tesnospisu na naših srednješolskih zavodih pri višjih šolskih oblasteh topel odmev in potrebno umevanje. Po njegovem neumornem posredovanju se je z letom 1903. uvedla slovenska stenografija kot učni predmet v razna naša učilišča in zasebne tečaje. Na zagrebškem vseučilišču pa se je ustanovila posebna izpraševalna komisija, pred katero lahko polagajo bodoči učitelji iz slovenske stenografije potrebne izpite. — Bi-li ne bila 60letnica prof. Novaka kot zaslužnega učitelja sedanje slovenske generacije z ustanovitvijo stenografskega društva ter z izdajanjem prepotrebne strokovnega glasila v svrhu skupne organizacije najidealnejše proslavljena?

Rudolf Binter.

† **Rajko Perušek** je dne 25. febr. umrl na Dunaju, kamor se je začasno preselil iz Ljubljane, svojega rojstnega mesta, kjer je deloval celih dvajset let kot profesor klasičnih jezikov na prvi državni gimnaziji. Od l. 1891. je bil Perušek marljiv sotrudnik „Ljubljanskemu zvonu“; posebno je v mnogoštevilnih poročilih seznanjal naše občinstvo s hrvatsko in srbsko književnostjo. Ko je Avstrija zavlada dala v Bosni, je Perušek dve leti služboval na novoustanovljeni realni gimnaziji v Sarajevu ter se temeljito seznanil z jezikom in kulturnimi razmerami vseh slojev v okupiranem ozemlju. Njegove „Bosenske zanovetke“ v Kresu so filigransko izvedene kulturne črtice iz prvih let okupacije. Enako je svojim trem beletrističnim spisom v Zvonu zajel snov iz žitja in bitja pravoslavnih Bosancev: „Pop Pero“ je njegov stanovski tovariš Petar Petrović, slika idealnega pravoslavnega svečenika; „Nesrečna junaška kri“ (1891) riše žalosten konec pravoslavne rodbine Jeremijičeve; s krepkim realizmom je očrtana tragedija lepe „Mare Rendića“ (1897), žrtve brezvestnega častnika. V Zvonu je obširno poročal o srbskem šolstvu (1902), svoje vojaške dogodke je opisal v črtici „Med krajišniki“ (1900). „Lahko se ponašam z zavestjo, da mene ni gnala nevolja niti pohlepnost po mastni službi v Bosno, ker bi bil našel tudi doma skromno službo, sicer z manjšimi dohodki, pa tudi z manjšimi troški. Mene je gnala želja, seznaniti se z bratskim narodom in s svojimi skromnimi silami pripomoči, da se zgradi temelj kulturnemu napredku darovitega, čeprav zanemarjenega ljudstva.“ To samoizpoved je zapisal dvajset let potem, odkar je stopil prvič na raztrgani tlak sarajevski. O slovenskih posvetnih in književnih razmerah je poročal v srbskih revijah Iskra, Nova iskra, Kolo. Za Matično zbirko „Prevodi iz svetovne književnosti“ je poslovenil vladike črnogorskega Petra II. Petrovića-Njeguša Gorski venec z Rešetarjevim tolmačem ter jo opremil z zemljepisnim, zgodovinskim in estetsko-kritičnim uvodom (1907). — Kot navdušen klasični filolog nam je podal prevod Sofoklejevega Edipa na Kolonu z uvodom in komentarjem (1892), poročal je o Herondovih mimiambih (Lj. zvon 1894) in v gimn. izvestju za l. 1898. je napisal „Die Aberkios-Inschrift. Eine orientirende Skizze“. Ob šeststoletnici Dantejeve Nebeške komedije je seznanil svoje rojake z nekaterimi mesti te pesnitve, ki se tičejo posredno ali neposredno Slovencev in Slovanov, ter je s tem prinesel „kamenček k imenitni zgradbi dantologije“ (Zvon 1900). Čitanja vreden je njegov kulturnozgodovinski članek o položaju žene v različnih oblikah družine (1904). — Med jezikoslovnimi spisi naj bodo omenjene njegove „Zloženke v novej slovenščini“ (1890) in polemični razpravi „Bravec ali bralec“ (1899) iz bojne dobe o Levčevem Slov. pravopisu ter „O rabi dovršnih in nedovršnih glagolov v novi slovenščini“; ti nazorji o glagolu so naleteli pri Luki Pintarju in Stanislavu Škrabcu na oster odpor. Tudi njegove razlage krajevnih imen v publikacijah Muzejskega društva niso bile sprejete brez ugovora. — Za Krajčevo „Narodno